

Política i criança

ANTONI LLULL MARTÍ

Qualsevol que tingui una mica de cultura lingüística sap que *política* és un mot derivat del grec *pólis* que significa ‘ciutat’ (i també ‘estat’), i per això el nom ha vingut a designar l’art de governar una ciutat, un territori o un estat, però és el cas que dins l’edat mitjana la política era sobretot l’art de saber portar-se de forma cortesa i educada, art que se suposava que dominaven aquelles persones que havien tingut una bona criança. I això mateix significava aqueix mot en castellà, en francès, en portuguès i en anglès. *Tenir política*, per tant, era ‘tenir educació cívica’, ‘criança’, ‘urbanitat’.

Quan mossèn Alcover recollí de boca del poble les populars *rondaies* mallorquines, aquesta accepció era encara ben viva. En volem uns exemples? Vet-los aquí: «¿I a on has après de bona criança i de política, de venir-te’n a robar-mos aqueixes cireres davant sa meva cara?» (tom XXIII, p. 45). «¿Això és manera d’entrar a casa externa, sense dir Alabat sia Déu o Ave Maria Puríssima? Així mateix poríeu tenir un poc més de política!» (tom III, p. 38). «—Senyor, això ja és tenir poca política. Aquí feim lo que sa senyora mos té manat, i foris!» (tom XI, p. 99).

Aqueix significat de ‘cortesia, polidesa, bones maneres’ explica, segons Coromines, que en castellà i en català es denomini polític un parent per afinitat (sogre, gendre, nora, cunyat, etc.), perquè normalment és tractat amb més cerimònia i miraments que un que ho és de sang. Avui en dia l’accepció a la qual vénc referint-me ha caigut en desús quasi pertot, i tots solem tenir present només l’altre significat de política, això que tants de maldecaps dona a molta gent. Però més lamentable que la pèrdua pertot

arreu d’aqueix ús lingüístic és la pèrdua d’allò que significa. Perquè, per desgràcia, les notícies que seguit seguit ens arriben del comportament de la majoria de polítics del nostre país i d’altres ens mostren ben a les clares que aqueixos senyors i senyores que es dediquen als afers públics moltes vegades mostren tenir-ne ben poca, de política. ♦

La grandària d’una nau

Podem fer-nos una idea de la grandària d’un vaixell si ens en diuen el pes total o les mides de la seva longitud, amplària i altura, però convé saber com solen expressar-se aquestes dades.

En primer lloc, tenim *l’eslora*, mot que prové del neerlandès *sloeri*, nom que antigament es donava a la peça de fusta que reforçava l’embarcació de proa a popa, i que al seu torn era derivat del verb *sloeren* ‘amidar un vaixell’. Llavors tenim la *mànega*, amb el sentit d’amplària del buc amidada transversalment a la part més ampla de la coberta, i el *puntal*, que és l’altura des de la quilla fins a la coberta, o fins a la coberta principal en cas de tenir-ne més d’una.

Pel que fa al pes, sol esser donat pel de l’aigua desplaçada pel vaixell quan es troba flotant, cosa que pel principi d’Arquimedes equival al seu pes real. Com és natural, no és el mateix si la nau està buida o carregada. S’expressa sempre en tones mètriques, que, com sabeu, equival, cada una, a mil quilograms. Aqueix

mot, *tona*, prové del llatí tardà *tunna* i aquest del cèltic *tunna*, que significava ‘pell’ i ‘odre’, i quan aquest tipus de recipient per a líquids (oli, vi, etc.) fet amb el cuir sencer d’un quadrúpede, generalment una cabra, fou substituït per un recipient de fusta, més durador i resistent, seguiren dient-ne *tona*. En francès antic sortí el derivat *tonel* (actualment *tonneau*) per a designar un tipus de bóta grossa, que passà al castellà amb la forma *tonel*, en català *tonell*. El mateix mot francès passà, en l’edat mitjana, a l’anglès, amb la forma *tunnel*, que en principi significà només ‘bóta grossa’ i finalment ‘cova de forma rodonenca excavada al subsòl’, i amb aquesta accepció *tunnel* passà, amb idèntica grafia, al francès i a l’italià, i una mica transformat, a altres llengües: *túnel*, en català, castellà i portuguès; *tunnel* en romanès.

La mesura de capacitat d’un vaixell de transport comercial, durant l’edat mitjana, solia expressar-se pel nombre de *tones* (bótes) que podia transportar. Amb el sistema mètric s’establí la *tona* com a mesura equivalent a mil quilograms. En castellà se li donà el nom de *tonelada*, que en principi es deia de l’espai dins la bodega del vaixell on es col·locaven dues bótes o tonells. *L’arqueig* és el càlcul referit a la capacitat del vaixell amb relació al volum de les coses que pot transportar, és a dir, l’espai interior disponible per a càrrega. ♦

ANTONI LLULL MARTÍ

Aquest parell d’articles són extrets del llibre Prenint el demble a les paraules d’Antoni LLULL MARTÍ (Edicions Documenta Balear, Palma, 2009).